

СЕРДЮК Ігор Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПІДХІД СУБ'ЄКТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВАЖЛИВОСТІ ЗДІЙСНЮВАНИХ
ДЕРЖАВОЮ ФУНКЦІЙ/ОБОВ'ЯЗКІВ У КОНТЕКСТІ
ЇЇ РОЗБУДОВИ ЯК ПРАВОВОЇ**

Під час підготовки тез цієї доповіді автор визначив за мету оцінити, наскільки послідовним і актуальним для сьогодення є втілений в Конституції України підхід єдиного органу законодавчої влади до визначення важливості здійснюваних державою функцій/обов'язків у контексті її розбудови як правової.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність використання автором гносеологічних можливостей діалектичного, системного та герменевтичного методологічного підходів, спеціально-юридичного та формально логічного методів пізнання, що дозволяють розкрити зміст конституційно-правових приписів, потреба залучення яких для наукового аналізу обумовлена завданнями дослідження та творчим задумом автора.

Оскільки методологічну функцію виконують не лише методологічні підходи та методи дослідження, але й будь-яке теоретичне знання, використання якого у процесі пізнання дозволяє отримати нові знання, важливе значення в цій розвідці мають засновані на положеннях теорії юридичних колізій приписи національного законодавства, що розкривають зміст терміно-понять «колізія норм права», «протиріччя між нормами права у нормативно-правових актах» «невідповідність між нормами права у нормативно-правових актах».

Відповідні законодавчі дефініції знайшли своє закріплення в ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-ІХ.

Згідно з ч. 1 ст. 66 вищезгаданого законодавчого акта «колізія норм права – це протиріччя або невідповідність між нормами права у нормативно-правових актах, що регулюють одні й ті самі суспільні відносини» [2].

Відповідно до ч. 2–3 цієї ж статті «протиріччя між нормами права у нормативно-правових актах – це колізія норм права в нормативно-правових актах рівної юридичної сили», а «невідповідність між нормами права у нормативно-правових актах – це колізія норм права в нормативно-правових актах різної юридичної сили» [2].

Аналіз вищенаведених суджень законодавця свідчить про таке: по-перше, неузгодженість між окремими приписами Конституції України хоча й є техніко-юридичним недоліком (правотворчою помилкою), проте з погляду суб'єкта законотворчості не може розглядатися як колізія норм права; по-друге, між нормами Конституції України, що є правовим актом вищої юридичної сили, і нормами законів та інших нормативно-правових актів можуть виникати невідповідності, які й є суть колізіями норм права у правових актах різної юридичної сили.

Принагідно відзначити, що засади конституційного ладу, як ідеологічне підґрунтя для формування й утвердження конституційного правопорядку в нашій державі, закріплені в Розділі I ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ Конституції України. Відповідно до ч. 2 ст. 3 правового акта вищої юридичної сили «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Здійснюючи доктринальне тлумачення цього конституційного припису, П. Рабінович, зокрема, зауважив: «Оскільки, як відомо, основні напрями діяльності держави є її функціями, то можна зробити висновок, що такий напрям діяльності сучасної України, як утвердження та забезпечення прав і свобод людини, є її головною функцією. Цим визначається відповідна ієрархія, пріоритетність у напрямках діяльності (функціях) держави» [3, с. 24].

Аналіз вищенаведених суджень ученого свідчить про ототожнення П. Рабіновичем терміно-понять «функції держави» й «обов'язки держави», а також про визнання обов'язку держави з утвердження і забезпечення прав і свобод людини головною функцією, пріоритетним напрямом діяльності держави.

Не вступаючи з автором у полеміку щодо фактичного ототожнення ним функцій і обов'язків держави, лише зауважу, що в контексті нашого дослідження важливим є визнання на конституційному рівні пріоритетності саме цього напрямку діяльності держави (чи здійснюваного нею головного юридичного обов'язку).

Як відомо, основоположні ідеї, вміщені в Розділі I Конституції України, знаходять свій розвиток у інших розділах правового акта вищої юридичної сили. У свою чергу, конституційно-правові норми, закріплені в цих розділах Основного закону Української держави і суспільства, мають узгоджуватися між собою, а норми права, об'єктивовані в інших письмових джерелах права, повинні відповідати Конституції України. Відповідна вимога розглядається в теорії права як правило правотворчої (законодавчої) техніки.

Але задамося принаймні таким питанням: чи врахована ця імперативна вимога в тексті Конституції України, а також тексті інших законодавчих актів, ухвалених на підставі правового акта найвищої юридичної сили?

Аналіз Основного закону Української держави і суспільства, а також ухвалених на його основі інших законодавчих актів свідчить про те, що суб'єкт законотворчості не уник правотворчих помилок, результатом яких стали неузгодженості в тексті Конституції України, а також невідповідності між нормами, що позначаються терміно-поняттям «колізії норм права».

На підтвердження цієї тези наведемо такий приклад. Відповідно до ч. 2 ст. 27 Основного закону Української держави і суспільства «Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини» [1].

Аналіз цієї конституційно-правової норми у її системному зв'язку з конституційно-правовим приписом, уміщеним у ч. 2. ст. 3 Конституції України, свідчить про непослідовність суб'єкта конституційної законотворчості у підході до визначення важливості здійснюваних державою функцій/обов'язків у контексті її розбудови як правової. Якщо утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3), то чому захист життя людини як найвищої соціальної цінності (а саме такою вона є у розумінні ч. 1 ст. 3 Конституції України) визначається не як пріоритетний, а як звичайний (ординарний) юридичний обов'язок держави?

Виявлена неузгодженість між вищезгаданими конституційно-правовими приписами на перший погляд хоча й є техніко-юридичним недоліком, проте за певних умов може мати і вкрай негативні соціально-правові наслідки. Підтвердженням цьому слугують події 2014 року, що увійшли в новітню історію України під назвою «Революції Гідності» та супроводжувалися масовою загибеллю і травмуваннями учасників цих подій.

Сьогодні справедливі нарікання в українському суспільстві викликають і дії окремих представників органів військового управління, які порушують конституційні права громадян під час проведення мобілізаційних заходів. На жаль, доводиться констатувати, що такі заходи іноді призводили і до дуже тяжких наслідків.

Однією з причин девіантної поведінки суб'єктів права, наділених владними повноваженнями, є деформована правосвідомість, що виявляється або ж у недостатній сформованості правових знань про життя людини як найвищу соціальну цінність, або ж незнанні чи відвертому ігноруванні норм Конституції України, які визначають систему правових цінностей, або ж у сформованих настановах, що суперечать принципам права демократичної держави.

Зважаючи на роль Конституції України у формуванні правосвідомості суспільства й окремих його представників, важливо, щоб цей юридичний документ був юридично досконалим як з погляду свого змісту, так і форми.

З метою усунення виявленої невідповідності між конституційно-правовими нормами, закріпленими в ч. 2 ст. 3 та ч. 2 ст. 27 правового акта найвищої юридичної сили, вважаємо за необхідне внести зміни до ч. 2 ст. 27 Конституції України та викласти вміщений у ній припис у такій редакції:

«Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Пріоритетний юридичний обов'язок держави – захищати життя людини».

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>.

3. Рабінович П. М. Науково-практичний коментар ст. 3 Конституції України. Конституція України: наук.-практ. коментар (2-ге вид., перероб. і доп.). Харків : Право, 2011. С. 19-24.

САКСОНОВ Владислав Борисович,

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

БОЙКО Анастасія Віталіївна,

здобувач вищої освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Цифровізація є однією з провідних тенденцій сучасного державного управління, що набуває особливої ваги в умовах євроінтеграційного курсу України та триваючого збройного конфлікту, який актуалізував потребу в оперативному, ефективному й доступному правосудді. У цьому контексті особливе значення має цифрова трансформація виконавчого провадження як завершальної стадії процесу реалізації судових рішень. Саме на цій стадії відбувається фактичне відновлення порушених прав і від її ефективної організації залежить не лише довіра до судової влади, а й дієвість правового механізму загалом.

Особливої актуальності процес цифровізації набув у період повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. За умов воєнного стану цифрові технології стали ключовим інструментом забезпечення безперервної діяльності органів примусового виконання та доступу громадян до правосуддя. Використання електронних сервісів, веб-платформ і мобільних застосунків дало змогу подавати процесуальні документи, контролювати процес виконавчих дій, ініціювати звернення й